

ÚSTREDIE SLOVENSKEJ KRESŤANSKEJ INTELIGENCIE – POKRAČOVATEĽ ÚSTREDIA SLOVENSKEHO KATOLÍCKEHO ŠTUDENTSTVA¹

Začali to študenti

Lubomír Viliam Prikrýl

Abstrakt. Ústredie slovenskej kresťanskej inteligencie je ustanovené, ktorá nesie toto pomenovanie v podstate len štvrt storočia. Jej počiatky však siahajú až do čias po prvej svetovej vojne. V roku 1919 vzniklo v Ružomberku Sociálne združenie slovenského študentstva (SSSŠ), ktoré však Ministerstvo školstva zakázalo. Napriek tomu toto spoločenstvo pracovalo a v roku 1921 zasa v Žiline založilo Ústredie slovenského katolíckeho študentstva (ÚSKŠ), ktoré zastrešovalo spolky katolíckych študentov v jednotlivých stredných, ale aj vysokých školách.

Abstract. *Federation of Slovak Christian Intellectuals – Continuator of the Federation of Slovak Catholic Students.* Federation of Slovak Christian Intellectuals is the organization bearing this name in principle, only for one quarter of a century. Anyway, its origins date back to the times after the WWII. In 1919, the Social Association of Slovak Students (Slovak abbreviation SSSŠ) was established, but was banned by the Ministry of Education. Event thus, this organization worked and it established the Federation of Slovak Catholic Students (abbrev. ÚSKŠ) in Žilina in 1921, which roofed the associations of Catholic students in individual secondary schools and also universities.

Počiatky vývoja hnutia slovenského študentstva spadajú do doby slovenského národného obrodzenia a osamostatnenia spisovnej slovenčiny. Slovenské študentstvo sa už koncom 18. storočia organizovalo v smere národnom, politickom a spoločenskom, a hlásalo potrebu intenzívnej kultúrnej práce.

Vtedajším podmienkam rozvoja slovenského študentstva pomohli cirkevné semináre, kde boli vlastne počiatky samotného slovenského študentského života. Práca tejto cirkevnej inteligencie viedla postupne aj k ľudu do dedín a pomáhala riešiť jeho nemalé problémy.

Neskoršie, počiatkom 19. storočia a najmä v rokoch revolučných, pod vplyvom francúzskej revolúcie vznikala na Slovensku národná

¹ Prednáška prednesená na slávnostnej konferencii k 100. výročiu ÚSKI, Trnava 22. – 23. 6. 2019 Mgr. P. Prikrýlom, ktorý ju predniesol namiesto svojho otca Ľ. V. Prikrýla, pretože ten sa zo zdravotných dôvodov nemohol konferencii zúčastniť. Záujemcov o podrobnejšie informácie odkazujeme na článok Ľ. V. Prikrýla v časopise RAN, roč. 19 (2016), s. 59.

sebauvedomovací politicko-spoločenský prúd tvoriaci sa hlavne zo zástupcov študentstva. Táto generácia, inak nazývaná aj „štúrovská“, hlásala medzi ľuďom potrebu drobnej práce na poli kultúrnom, sociálnom a hospodárskom. To malo za následok zvýšený záujem o štúdium v cirkevných seminároch, ale aj na univerzitách v neďalekej Viedni a Budapešti. V otázke sebauvedomovania Slovákov zohrala Viedeň mnoho. Tu sa študenti pod vedením evanjelika Ľudovíta Štúra sebavzdelávali, a potom odchádzali domov viesť a učiť nevzdelaný ľud.

Počas prvej svetovej vojny sa spolu z prebúdzaním národného povedomia prebúdzalo aj študentské hnutie. Slovenskí vysokoškóľáci v univerzitných strediskách mali svoje vlastné združenia a na stredných školách sa zakladali tajné spolky. Na stretnutiach týchto združení sa okrem iného učili pravopis, čítali slovenské knihy a recitovali básne. Uverejňovaním článkov v tlači sa dával podnet k bližšiemu zoznámeniu sa národne cítiacich študentov a k systematickej organizačnej práci.

Táto práca bola prerušená už októbrovým prevratom. Pohyb slovenského študentstva tým dostáva novú formu a voľnejšie ovzdušie. Ide do obcí medzi ľud, hlavne na východ, agituje za štátnu jednotu československú a začína rozvíjať svoju organizačnú sieť po stredoškolských ústavoch. Strediskom študentského hnutia v tej dobe bol Ružomberok. Slovenské študentstvo tvorilo jednotný front bez ohľadu na náboženské presvedčenie. Tu je nutné poznamenať, že všetci prední organizátori boli neskoršie z ružomerského gymnázia vyhodení.

V marci 1919 žiadali študenti riaditeľa gymnázia v Ružomberku o povolenie založiť v škole spolok s názvom Sociálne združenie slovenského študentstva (SSSS). Súhlas však nedostali. Nedostal ho neskôr ani ďalší študent, ba ani skupina žiakov zo štyroch nižších tried. Ministerstvo školstva nechcelo rozumieť takýmto záujmom študentov, a preto výnosom číslo 18613 z 27. mája 1920 „so zreteľom na mimoriadne pomery na slovenských stredných školách“ tieto združenia zakázalo. Napriek zákazu vznikol 29. júna 1919 dočasný ústredný výbor katolíckeho študentstva pod predsedníctvom Karola Sidora.

Dňa 8. augusta 1920 sa v Ružomberku konal zjazd katolíckych študentov. z obavy z vylúčenia zo školy bola malá účasť. Na tomto zjazde sa definitívne ustanovilo Sociálne združenie slovenského študentstva, čo sa neskôr považovalo za založenie tejto ustanovizne.

Na slávnom treťom zjazde slovenských katolíckych študentov 14. a 15. augusta 1921 v Žiline bolo definitívne založené Ústredie slovenského katolíckeho študentstva (ÚSKŠ). Bola to strešná organizácia všetkých slovenských katolíckych spolkov a združení stredoškool-

ských a vysokoškolských študentov. Predsedom ustanovizne sa stal Július Stano. Zjazd predstavoval normovú reorganizáciu a vytvoril centrálu so sídlom v Brne.

Po založení Ústredia slovenského katolíckeho študentstva vznikali pod jeho zastrešením ďalšie študentské spolky - spolok slovenských akademikov „Rod“ v Ružomberku, „Spolok katolíckych študentov“ v Rajci, spolok kysuckých akademikov „Kysučan“ v Kysuckom Novom Meste, „Samovzdelávajúci krúžok Jána Hollého“ pri rímskokatolíckom učiteľskom ústave v Spišskej Kapitule, „Mariánska družina“ v Trnave, akcia katolíckej mládeže „J.A.S.“ v Košiciach, „Spolok Klerikov Jána Hollého“ v Nitre, „Samovzdelávajúci krúžok Martina Čulena“ v Kláštore pod Znievom, „Literárny krúžok sv. Jána Zlatoustého“ v Košiciach, či „Radlinského samovzdelávajúci krúžok“ v Trnave. Ústredie slovenského katolíckeho študentstva takto združovalo viac ako tisíc slovenských katolíckych študentov a akademikov. Dňa 2. októbra 1921 založili v Bratislave spolok slovenských katolíckych akademikov „Moyses“. Bol to jeden z najagilnejších spolkov organizovaných v ÚSKŠ.

Predsedovia ÚSKŠ sa ustanovovali na školské roky. V roku 1926 organizovalo ÚSKŠ 11 spolkov a jednotlivé spolky mali úhrnom 650 členov (436 činných, 133 zakladajúcich, 53 prispievajúcich a 28 čestných). Členovia spolkov pracovali okrem iného v orolských jednotách a v niektorých iných spolkoch, v ktorých sa zveľaďovali v literárnych, hudobných, apologických a dramatických odboroch.

V roku 1933 sa členovia ÚSKŠ v hojnom počte zúčastnili Pribinových osláv v Nitre, v rámci ktorých sa konal aj X. zjazd tejto organizácie. Na tomto zjazde bola aj početná účasť českých katolíckych študentov. Andrej Hlinka pri tejto príležitosti posvätil vlajku tejto organizácie. Po tomto zjazde a oslavách sa začala perzekúcia slovenskej katolíckej mládeže.

Už v novembri 1918 začali slovenskí študenti realizovať myšlienku vydávať študentský časopis. Časopis vydávali v Ružomberku a Karol Sidor mu dal názov *Vatra*. Okolo tohto časopisu sa vytvoril aj študentský spolok s rovnakým názvom - *Vatra*. V roku 1923 nahradili v ÚSKŠ časopis *Vatra* svojím časopisom *Rozvoj*.

Ústredie vydávalo aj knižné publikácie. V edícii Prameň vychádzali prvotiny neskorších významných slovenských básnikov a spisovateľov, ako boli Andrej Žarnov, Milo Urban, Valentín Beniak, Tido J. Gašpar, Pavol G. Hlbina, či Svetoslav Veigl.

V septembri 1924 pri príležitosti 60. narodenín Andreja Hlinku dalo Ústredie slovenského katolíckeho školstva vyhotoviť strieborný pokál. Vrchol pokála tvorila soška oslávenca. Odovzdali mu ho na bankete, ktorý usporiadali na jeho počesť. Oslávenec vrátil pokál

Ústrediu so želaním, aby ho každý rok udelili osobe, ktorá sa v uplynulom roku najväčšmi zaslúžila o slovenský národ a o slovenské katolícke študentstvo. Ako prvý ho dostal práve on. Do roku 1940 boli pokáľom poctení spišský sídelný biskup Ján Vojtaššák, zakladateľ a riaditeľ Svoradova prelát Eugen Filkorn, senátor Ján Kovalík, prelát Pavol Blaho, riaditeľ Matej Murín, prelát Ľudovít Okánik, minister Jozef Tiso, univerzitný profesor Josef Babor, znova Andrej Hlinka, rektor prelát Ján Ferenčík, poslanec Jozef Sivák, poslanec Karol Sidor, provinciál jezuitov Rudolf Mikuš, ministerský predseda a rektor Slovenskej univerzity Vojtech Tuka a napokon prezident Slovenskej republiky Jozef Tiso.

Od roku 1944 opatroval Hlinkov pokál Jozef M. Kirschbaum, ktorý v roku 1950 mene seniorátu ÚSKŠ oživil tradíciu odovzdávania Hlinkovho pokála v USA.

Pax Romana

V roku 1920 švajčiarski katolícki študenti prehľbili svoje kontakty s ostatnými študentmi, najmä s holandskými a španielskymi. Zvolali kongres, ktorý sa konal 19. júla 1921 vo švajčiarskom Fribourgu. Zúčastnili sa ho vedúce osobnosti študentov z dvadsiatich troch krajín z Európy, ale aj z iných kontinentov. Tu založili združenie s názvom Pax Romana s predstavou, že študenti budú pracovať v znamení hesla „Pax Christi in Regno Christi“.

V Pešťbudíne (Budapešť) sa konal kongres Pax Romana 19. až 25. augusta 1924. ÚSKŠ tam prezentoval jeho predseda Martin Sokol. Žiadosť slovenských katolíckych študentov z Československa o prijatie ÚSKŠ za člena Pax Romana prečítal čestný predseda kongresu, čanádsky sídelný biskup Gyula Glattfelder. Ústredie Slovenského katolíckeho študentstva sa vtedy stalo riadnym členom tejto medzinárodnej organizácie. Na kongresoch Pax Romana sa potom pravidelne zúčastňovala aj slovenská delegácia.

V roku 1929 – 31. augusta až 13. septembra – sa konal jeden z ďalších kongresov, vtedy v španielskej Seville. Slovenskú delegáciu, ktorá mala 29 členov, viedol duchovný vodca ÚSKŠ Eugen Filkorn. Plénum kongresu poctilo ÚSKŠ dôverou a pozvali túto našu inštitúciu za riadneho člena Comité Directeur, kde ju zastupoval Dr. M. J. Zvrškovec.

V Luxemburgu sa konal od 5. augusta 1933 XIII. kongres Pax Romana. Pre nasledujúci rok tam zvolili za podpredsedu tejto ustanovizne Jozefa Ciekra. 14. kongres Pax Romana v roku 1935 organizovalo ÚSKŠ spolu s Čechmi a konal sa v septembri 1935 v Prahe a v Olomouci so zájazdom do Zlína a Bratislavy, a s výletom do Tatieu a do Dobšinej. Na kongrese sa zúčastnilo viac ako 300 zahranič-

ných účastníkov. Tu zvolili Štefana Horvátha, ktorý bol funkcionárom spolku Tatra v Prahe, za viceprezidenta Pax Romana.

V júli 1936 sa konal kongres Pax Romana v Rakúsku – v mestách Klagenfurt, Soľnohrad a Viedeň. ÚSKŠ zastupoval Jozef Kosorin. Na ďalší kongres – v roku 1937 v Paríži – prišla slovenská delegácia priamo zo zjazdu ÚSKŠ v Banskej Štiavnici. Viedol ju predseda ÚSKŠ Jozef Kirschbaum, ktorého zvolili za viceprezidenta tejto významnej svetovej študentskej organizácie.

V niektorých rokoch využila slovenská delegácia na kongresoch Pax Romana aj zájazdy. V roku 1925 odišli z Bologne do Ríma, kde vzdali hold Svätému Otcovi. Po skončení kongresu v španielskej Seville v roku 1929 mala slovenská delegácia zájazd do Švajčiarska, Francúzska, Monaka a Talianska. Najvýznamnejšie boli návštevy Lúrd a Ríma, kde ju prijal Svätý Otec.

V ten deň čakalo na audienciu viacero významných osobností – vysokí úradníci a funkcionári z rozličných štátov –, Svätý Otec však dal prednosť našim študentom, ktorých prijal v osobitej miestnosti blízko svojej kaplnky. Pri tejto príležitosti prijali členovia delegácie Oltárnu sviatosť z rúk P. Vendelína Javorku, SJ, zakladateľa a vtedajšieho riaditeľa Collegia Russica.

Druhý raz prijal Svätý Otec delegáciu ÚSKŠ v auguste 1931, keď sa vracala zo švajčiarskeho Fribourgu. Aj pri tejto návšteve sa našim študentom ušlo cti – pápež ich prijal na audiencii v zvláštnej miestnosti.

Pápež Pius XI. po tretí raz prijal delegáciu ÚSKŠ na Veľkú noc v roku 1934. Mnohočlennú delegáciu viedol riaditeľ Svoradova a duchovný vodca organizácie Eugen Filkorn.

Keď po komunistickom prevrate roku 1948 bolo Ústredie slovenského katolíckeho študentstva totalitnou mocou zakázané a mnohí členovia uväznení, prenieslo svoje aktivity do exilu. Tam pracovali pod názvom Združenie slovenského katolíckeho študentstva v zahraničí. Vydávali časopis *Rozvoj* a jeho sídlo bolo v Belgicku, neskôr v Španielsku.

Prvý slovenský spolok, Združenie slovenských katolíckych študentov v Madride, založili študenti roku 1950. Od roku 1952 sa tu presídlilo z Paríža aj ústredie Združenia slovenského katolíckeho študentstva v zahraničí. Pobyť študentov bol z väčšej časti prechodný a obmedzený na dĺžku štúdia, čo neumožňovalo vybudovať trvalejšie stredisko pre migrantov alebo spolok s dlhšou životnosťou.

Niekdajší študenti však už zväčša boli hotovými absolventmi vysokých škôl. V jubilejnom cyrilo-metodskom roku 1963 vzniklo v exile Ústredie slovenských katolíckych intelektuálov ako právny nástupca niekdajšieho Združenia slovenského katolíckeho študentstva v zahraničí.

Ústredie slovenských katolíckych intelektuálov v zahraničí od svojho založenia pravidelne udeľovalo Veľkú Zlatú cyrilo-metodskú medailu s reťazou, ktorú ako prvý dostal pápež Pavol VI. Laureátmi tohto prestížneho vyznamenania boli aj básnici Rudolf Alfonz Dilong a Gorazd Zvonický, historici Milan Ďurica, Michal Lacko, František Vnuk, politológ Jozef Mikuš, kardinál Jozef Tomko, prelát Jozef Vavrovič.

V Ríme sa 7. augusta 1962 konalo prvé Generálne zhromaždenie Ústredia slovenských katolíckych intelektuálov. Na ňom došlo k zlúčeniu sekcie študentov – Združenie katolíckeho študentstva v zahraničí (ZKŠvZ) a akademikov do spoločnej organizácie – vtedajšieho ÚSKI. V ÚSKI sa združili študenti i absolventi.

Ďalšie generálne zhromaždenia sa konali – zasa v Ríme – 12. septembra 1963, 3. júla 1966 a 4. júla 1971. Piate sa uskutočnilo 30. júla 1977 v nemeckom Känigsteine. Vo švajčiarskom Dullikene sa 6. júna 1981 konalo šieste Generálne zhromaždenie Ústredia slovenských katolíckych intelektuálov. Všeobecne možno činnosť ÚSKI od roku 1962 charakterizovať vo forme troch vývojových fáz. Obdobie 1962 až 1971 predstavuje fázu zachovania prítomnosti mena slovenskej organizácie na medzinárodnom fóre Pax Romana. Počas rokov 1971 až 1977 išlo o fázu oživovania činnosti na úzkej báze niekoľkých jednotlivcov, najmä funkcionárov. Roky 1977 až 1981 možno právom nazvať fázou pracovného štartu na širšej báze.

Exilové ÚSKI obnovilo svoju činnosť na Slovensku Ustanovujúcim zhromaždením 30. 6. 1990 v Bratislave, kde prijalo názov Ústredie slovenskej kresťanskej inteligencie. Generálne zhromaždenie Pax Romana v roku 1992 v Bilbao oficiálne uznalo súčasné ÚSKI za právneho pokračovateľa exilového ÚSKI.

Rok 1990 znamenal znovuoživenie ÚSKI. Pod vedením predsedu Jána Gunčagu sa začali organizovať prednáškové a konferenčné aktivity s týmto zameraním:

- angažovanosť kresťana v Cirkvi a vo svete,
- kresťan v politike,
- živý prameň kresťanskej rodiny,
- kristianizácia svetských povolání,
- kristianizácia sekularizovanej spoločnosti,
- problémy cirkevných škôl v posttotalitnom období.

V roku 1998 sa konalo Generálne zhromaždenie ÚSKI, na ktorom bol za predsedu ÚSKI zvolený A. Hajduk. Začalo sa obdobie, v ktorom sa ÚSKI zameralo na mládež a jej formovateľov. Takto vznikli projekty:

- Ďalšie vzdelávanie učiteľov I (DVU I). Grant získaný od nemeckej katolíckej nadácie Renovabis. V 12 trojdňových seminároch sa

učitelia základných a stredných škôl oboznamovali s najnovšími výsledkami rôznych vedeckých oblastí a ich vzťahu k viere (fyzika, biológia, psychológia, pedagogika, katechetika, etika, filozofia) s rozsiahlou diskusiou k predneseným témam. Prednášky boli uverejnené v zborníku, ktorý dostali všetci účastníci seminárov.

- Po DVU I nasledovalo DVU II s podporou nadácie Renovabis. Tieto semináre s podobnou štruktúrou ako DVU I boli určené pre učiteľov štátnych škôl. Nestretlo sa to s pochopením vedení týchto škôl, takže až na niektoré výnimky najväčšie zastúpenie mali aj tu školy cirkevné.
- Pre univerzitných študentov, vrátane študentov na teologických fakultách, boli určené dva projekty: Záhady vesmíru, života a človeka I v r. 2002 v nadácii Templeton a druhý v nadácii Renovabis v roku 2006. V rámci týchto projektov bolo zorganizovaných 11 seminárov. V každom z nich odznelo 8 prednášok z oblastí: fyzika, biológia, teológia a filozofia. Po každej prednáške bol priestor na diskusiu a na konci každého seminára sa uskutočnila panelová diskusia.
- Významnou činnosťou ÚSKI bola účasť pri zakladaní Rady pre vedu, vzdelanie a kultúru pri Konferencii biskupov Slovenska, ktorej predsedom je Mons. František Rábek. ÚSKI naďalej úzko spolupracuje s Radou pri organizovaní pravidelných diskusných stretnutí. Stretnutia pod názvom Interdisciplinárny dialóg sa organizujú pravidelne trikrát ročne. Diskutuje sa na vopred zvolené témy súvisiace so vzťahom medzi vedou a vierou.
- ÚSKI organizuje prednášky pre verejnosť v Bratislave aj mimo Bratislavu. V Bratislave sa uskutočňovali prednášky v rámci sekcie ÚSKI pre vzťah medzi vedou a vierou, a Lekárskou sekciou ÚSKI. V priemere odznelo päť prednášok ročne. Mimo Bratislavu sa organizovali prednášky v týchto mestách: Banská Bystrica, Bardejov, Košice, Modra, Prešov, Vranov nad Topľou, Stará Ľubovňa a Šaľa.
- Sekcia pre vzťah medzi vedou a vierou ÚSKI organizuje diskusné stretnutia raz mesačne (okrem prázdnin a januára) na témy súvisiace so vzťahom viery a vedy.
- Netreba zabúdať na edičnú činnosť časopisu *RAN*.
- V rámci medzinárodnej spolupráce ÚSKI aktívne spolupracuje s týmito organizáciami:
 - Pax Romana (PR) - ÚSKI je jedným zo zakladajúcich členov Pax Romana. Zúčastňuje sa na mnohých aktivitách PR - Varšava (2002), Varšava (2004), Luxembursko (2003), Francúzsko (2009). Okrem toho ÚSKI spoluorganizovalo medzinárodné podujatie PR v Bratislave (2005);
 - Christophorus - nemecká kresťanská organizácia. S ňou už

10 rokov trvá neformálna, ale veľmi živá spolupráca - výmena delegácií na podujatiach, delegácia Chrisophora (priemerne 25 členov) každé dva roky navštevuje Slovensko pod patronátom ÚSKI, výmena členských časopisov a osobné kontakty;

- Moravsko-sliezska akadémia, neformálne kontakty s vedením akadémie a výmena členských časopisov;
- Katolícky akademický zväz, Viedeň - táto spolupráca je spojená hlavne so spoluorganizovaním každoročných stretnutí stredo- a východoeurópskych krajín. Stretnutia sa organizujú začiatkom mája striedavo v jednotlivých účastníckych krajinách. Na Slovensku sa uskutočnili tri stretnutia.

*RNDr. Lubomír Viliam Prikryl, CSc.
dôchodca, Žilina
e-mail: lubomir.prikryl@gmail.com*